

Deklaracija iz Tartua

Obnova LEADER-a i CLLD-a za 2020.+

(Prevela Hrvatska mreža za ruralni razvoj - HMRR, član ELARD-a)

Konferencija Europske udruge LEADER za ruralni razvoj (ELARD) na temu „**Obnove LEADER-a i CLLD-a za 2020.+; Proslava 25 godina LEADER-a u Europi!**“ održana je 22. i 23. studenoga 2016. u gradu Tartu, u Estoniji.

Na ovoj konferenciji sudjelovalo je 140 sudionika iz 25 europskih zemalja koji su predstavljali oko 2 000 lokalnih akcijskih grupa (LAG) u okviru pristupa LEADER, ruralne mreže, upravljačka tijela i Europsku komisiju te su oblikovali **sljedeću viziju** o ulozi LEADER-a/CLLD-a (*Community-Led Local Development*) - lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice) i lokalnih akcijskih grupa za godinu 2027.:

VIZIJA LEADER-a i CLLD-a za 2027.

LEADER u 2027. je neovisan, pouzdan, kreativan i dobro poznat pokret orijentiran na rješenja zasnovana na vlasništvu zajednice čiji je cilj održavanje pametnih, vitalnih ruralnih zajednica usredotočenih na potrebe njihovih članova. LEADER je vidljiviji i radi uz pomoć ljudi, za ljude. Lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) osnova su regionalnog razvoja, vode se pristupom LEADER te uživaju podršku, poštovanje i povjerenje na regionalnoj, nacionalnoj i europskoj razini. Uzajamno razumijevanje LEADER-ovih načela povezuje dionike na svim razinama. Lokalne razvojne strategije (LRS) temelje se na stvarnim potrebama ljudi iz ruralnih područja i provode ih potpuno neovisni LAG-ovi. Povjerenje među dionicima na visokoj je razini duž čitavog lanca provedbe. LAG-ovi imaju kapacitete za uključivanje pasivnih dionika na svom prostoru i mjerenje dodane vrijednosti svojeg rada kroz kvalitativne i kvantitativne pokazatelje. Zemlje članice i regije imaju odgovarajuće uvjete za provođenje CLLD-a iz različitih Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESIF-a) te za njegovo provođenje pod jednim koordinacijskim, odnosno upravljačkim tijelom, slijedeći jedinstveni skup pravila na razini Europske unije. LAG-ovi koriste usklađeni pristup transnacionalnoj suradnji unutar EU i s drugim zemljama, koji se financira iz različitih izvora i doprinosi ruralnom razvoju.

Sudionici konferencije, uz doprinos nekolicine mreža lokalnih akcijskih grupa, usvojili su **sljedeću deklaraciju**, namijenjenu europskim institucijama i državama članicama.

1. Mi, predstavnici lokalnih akcijskih grupa u okviru pristupa LEADER, vjerujemo da trenutačna politička zbivanja u Europi čine **25-godišnji pristup LEADER/CLLD važnijim no ikad**. Europski pristup "odozdo" može postati protuteža antieuropskim strujama u lokalnim zajednicama, kroz doprinos socijalnoj uključenosti i održivom ekonomskom razvoju na područjima na kojima se provodi. Nadalje, LEADER je dobar alat za partnerstvo pomoću kojeg se unaprjeđuje upravljanje ruralnim prostorima te ujedno predstavlja jedini pristup koji je donošenje odluka o financiranju europskim sredstvima spustila na lokalnu razinu. Koristeći pristup LEADER, **lokalne zajednice preuzele su odgovornost** o odlučivanju i osmišljavanju vlastitog životnog i poslovnog okruženja. Stoga snažno podupiremo korištenje ovog potencijala pri osmišljavanju nacionalnih politika i politika na razini EU-a, te vjerujemo da bi se **u budućnosti inicijative lokanih zajednica i njihova uloga u ruralnom razvoju svakako trebale povećati**.
2. Kako bismo ostvarili puni potencijal i savladali prepreke s kojima se danas susrećemo u provedbi pristupa LEADER/CLLD, vjerujemo da je **neophodno poboljšati učinkovitost LEADER-a/CLLD-a**. Izrazito cijenimo potporu koju je Europska komisija pružila i nastavlja pružati pristupu LEADER i svjesni smo potrebe da budemo odgovorni za postignuća. Međutim, trebamo **bolji dijalog i učinkovitija rješenja kako bismo značajnije poboljšali kvalitetu provedbe pristupa LEADER/CLLD**. Pripreme za programsko razdoblje 2021.-2027. pružaju ključnu priliku pri odlučivanju o potrebnim promjenama u provedbi ovog dugotrajnog pristupa. Stoga pozivamo Europsku komisiju i države članice **da započnu snažniji dijalog** s LAG-ovima i njihovim mrežama te da **imaju povjerenja u odnosu na njihovo iskustvo prikupljeno tijekom 25 godina**.

3. Otkada je LEADER uključen u sveobuhvatne programe ruralnog razvoja u 2007. godini, primjena LEADER pristupa odmakla se od svog glavnog cilja: jačanja lokalnih zajednica kako bi same oblikovale svoje životno i poslovno okruženje. Umjesto raširenijeg korištenja metode u programima ruralnog razvoja kao horizontalne osi, što je i bio izvorni prijedlog strateških smjernica Europske unije za ruralni razvoj od 2007. do 2013. i Uredbe komisije za to razdoblje, stvoren je sustav orijentiran na mjere i pretjeranu birokraciju, usredotočen na pojedinosti u vezi s troškovima, orijentiran na detalje troškova umjesto na stvaranje pristupačnijeg i razvojno orijentiranog alata, usmjerenog na održive i dugoročne rezultate. Iako je ovaj negativni razvoj događaja naveden u brojnim evaluacijama i izvještajima, i dalje se provedba pogoršava, pri čemu je LEADER jedna od mjera Programa ruralnog razvoja. Shvaćamo da treba postojati razumna ravnoteža između temeljnog razvoja i korištenja tehničkih instrumenata kako bi se osigurala primjena neophodnih procedura vezanih uz prihvatljivost i kontrolu. Trenutačno stanje nije uravnoteženo jer se stavlja pretjerani naglasak na dobro financijsko upravljanje. Ovakva težnja već ima loš utjecaj na lokalni i regionalni razvoj i nije dugoročno održiva te stoga može i umanjiti vrijednost pristupa LEADER. **Ključna svrha LEADER-a – ojačati ruralne zajednice – mora se vratiti na prvo mjesto u osmišljavanju novog provedbenog okvira. Temeljna načela pristupa LEADER moraju se ponovno afirmirati i poštovati** pri oblikovanju javnih politika i provedbenog okvira na razini država članica i Europe. **Ta načela su sljedeća:** pristup "odozdo", lokalne razvojne strategije fokusirane na određeno područje, javno-privatno partnerstvo, inovacije, integrirani i višesektorski pristup, umrežavanje i suradnja, kao i decentralizirano upravljanje. **Provedbeni okvir za LEADER/CLLD, umjesto da bude prepreka, trebao bi podupirati primjenu ovih načela.**
4. Pristup LEADER dobio je širu perspektivu u ovom programskom razdoblju kao „Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice“ (CLLD). Prilika za podupiranje metode LEADER iz raznih ESI fondova bez sumnje predstavlja napredak. Međutim, trebalo bi jasnije odrediti što određeni fondovi konkretno podupiru, te ako neka država članica odluči koristiti samo Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) za ruralne LAG-ove, LEADER bi trebao biti u mogućnosti obuhvatiti širok spektar razvojnih aktivnosti koje donosi ovaj pristup. **LAG-ovima mora biti omogućena mogućnost odabira iz širokog raspona razvojnih aktivnosti**, kako bi se zajamčila provedba lokalnih razvojnih strategija (LRS) imajući u vidu stvarne potrebe i potencijale ruralnih područja.
5. U području ruralnog razvoja raste važnost zelene ekonomije, socijalne uključenosti, pitanja migracija, regionalnih klastera, urbano-ruralnih veza, pametnih rješenja i informacijskih tehnologija. LAG-ovi su promotori inovativnih rješenja u svojim područjima. Brojna područja u kojima se primjenjuje pristup LEADER odabrala su inovacije kao sastavni dio i pokretačku silu u provedbi svojih lokalnih razvojnih strategija i kao poticaj razvoju svojeg područja, što je pozitivan napredak. Međutim, moramo biti svjesni da inovacije i „pаметan“ razvoj ne treba nametati "odozgo", kao recept za rješenje svih problema u ruralnim područjima. Inovacija je jedan od svojstvenih elemenata pristupa LEADER koji mora biti potaknut od strane ruralne zajednice koristeći vlastitu motivaciju i procjenjujući svoje potrebe. **LAG-ovima se mora osigurati dovoljno resursa i preduvjeta za razvoj vlastitih sposobnosti kako bi poduprijeli razvoj inovacija "odozdo" te kako bi organizirali vlastito umrežavanje i obuku lokalnih dionika.**
6. LAG-ovi su razvojne organizacije u svojim područjima. Izravno su povezani s ruralnim gospodarstvom, javnom upravom i civilnim organizacijama da zajedno osiguraju razvoj kapaciteta u svojim područjima koristeći lokalne i regionalne resurse te vještine ljudi. Neophodno je stvoriti **uvjete koji omogućuju LAG-ovima da se usredotoče na svoju ulogu animiranja ruralnih zajednica te pomoći pri stvaranju i provedbi najboljih ideja.** Velika je potreba za podizanjem svijesti u svim strukturama vlasti o važnosti animacijskih aktivnosti, koje uključujući transnacionalne projekte suradnje kako bi se motivirali i podupirali LAG-ovi da provode takve aktivnosti. Potrebno je osigurati odgovarajući **udio proračuna za tekuće troškove i troškove animacije.**
7. Uvjereni smo da bi pristup **LEADER/CLLD trebao biti prepoznat kao moćan razvojni pristup**, koji se provodi kroz integrirane lokalne razvojne strategije koje se oslanjaju na relevantne izvore europskog i nacionalnog financiranja. Kako bi se ostvario puni potencijal pristupa LEADER, uz europske javne politike ruralnog razvoja potrebno je osigurati širu platformu, a LEADER mora biti sastavni dio svih relevantnih EU i nacionalnih politika.
8. Zbog gore navedenih razloga, vjerujemo da **lokalne akcijske grupe i njihove mreže moraju dobiti veće ovlasti i više odgovornosti, kako bi osmislile jasan okvir za provedbu pristupa LEADER/CLLD. Mora se uspostaviti značajno poboljšana komunikacija i pravo partnerstvo** među mrežama LAG-ova, upravljačkim tijelima i Europskom komisijom. Trenutačna definicija u Uredbi o zajedničkim odredbama ne uspijeva zaštititi postojanost integriranog pristupa koji je suština LEADER-a/CLLD-a. Države članice ne bi trebale dobiti moć osipanja opsežnog višesektorskog pristupa kroz svoja vlastita tumačenja uredbi i pristupa LEADER. Odabir aktivnosti i projekata (uključujući i transnacionalne projekte suradnje) na koje će se primijeniti LRS-i, moraju izvršiti sami LAG-ovi, neovisno i bez uplitanja upravljačkih tijela.

Primjeri dobre prakse u okviru kojih LAG-ovi osmišljavaju svoje vlastite mjere trebaju se šire promicati. Samo na ovaj način pristup LEADER može dostići svoj puni potencijal i provedba LRS-a može biti usklađena s potrebama lokalne zajednice.

9. Kako bi se postigla učinkovitost u budućoj provedbi CLLD-a koji se financira iz više izvora, a dio čega je i LEADER, pozivamo na ispunjavanje sljedećih uvjeta prije početka programskog razdoblja 2021.-2027.
 - a. Pravovremeno definiranje jednostavnih pravila, smjernica, evaluacija i informatičkih sustava kako bi se postigla maksimalna usklađenost između ESI fondova. Potreban nam je **uravnoteženi zakonski okvir koji osigurava pravilnu primjenu načela pristupa LEADER u državama članicama s jedne strane, te značajno smanjenje administrativnog opterećenja LAG-ova s druge strane.** Ne radi se samo o pojednostavljenju, već **ukidanju administrativnih prepreka** u osmišljavanju provedbenih okvira u državama članicama. Novi politički i ekonomski kontekst trebao bi se koristiti za smanjenje birokratizacije i pokretanje jednostavnog okvira koji će biti usredotočen na prilike i povjerenje umjesto na ograničenje i nepovjerenje. Umjesto usmjerenosti na sprečavanje pogrešaka, trebamo više razmišljati o potrebama zajednice te o tome **kako zakoni mogu podupirati LAG-ove i lokalne dionike pri provedbi lokalnih razvojnih strategija.**
 - b. Pravila, smjernice, evaluacije i informatički sustavi moraju biti razrađeni uzimajući u obzir sve dionike. Informatički sustavi za e-prijavu te praćenje i procjenu moraju biti izrađeni na **fleksibilnim i otvorenim platformama kako bi se izbjegla standardizacija i kako bi se LAG-ovima omogućilo da zadrže posebnosti svojih lokalnih razvojnih strategija.**
 - c. Jedini način da se osigura učinkovita provedba CLLD-a financiranog iz više izvora je da **upravljanje preuzme jedno koordinacijsko tijelo** na razini države članice ili na regionalnoj razini. Na razini EU trebalo bi uspostaviti posebni odbor za CLLD, kao podskupinu Stručne skupine za Europske strukturne i investicijske fondove (EGESIF), kako bi nadgledao i vodio provedbu u državama članicama.
 - d. Provedba LEADER-a/CLLD-a sigurno neće uspjeti ako će je gušiti prijetnja sankcijama na lokalnoj razini. S obzirom na to da je važan cilj LEADER-a pronalaženje inovativnih rješenja, moramo biti svjesni rizika koji su često prisutni kod eksperimentalnih projekata. Kako bi se promovirala inovativna rješenja, trebalo bi razmotriti prilagodbu pravila za financiranje eksperimentalnih aktivnosti i projekata.
 - e. **Mora se ojačati duh zajedništva.** Svi dionici uključeni u proces, LAG-ovi i nadležna tijela javne uprave moraju biti dobro educirani i svjesni specifičnosti provedbe LEADER-a/CLLD-a. To se može postići ako se uspostavi dobro koordinirana komunikacija između nadležnih tijela i LAG-ova.
 - f. Mreže LAG-ova moraju biti prihvaćene kao **punopravni partneri od strane** upravljačkih tijela kako bi se osigurala neometana provedba. One moraju od samog početka biti uključene u osmišljavanje administrativnih procedura i informacijskih alata u državama članicama te u proces koji koordinira Europska komisija.
 - g. Usklađivanje pravila za transnacionalne (TNC) i nacionalne projekte suradnje je izrazito važno te bi trebalo biti uspostavljeno na razini EU. Velika prepreka je to što se pravila, procedure, vremenski okviri i uobičajeni troškovi razlikuju među državama članicama i regijama, što često dovodi do dugotrajnijeg i skupljeg uvođenja i provedbe TNC-a i projekata suradnje unutar određenih područja. **Odabir i odobrenje TNC-a i nacionalnih projekata moraju obaviti LAG-ovi.** Svi dionici u okviru pristupa LEADER izrazili su potrebu za postojanjem zajedničkog razumijevanja s obzirom na prednosti i dodane vrijednosti TNC projekata. U prethodno navedene procese mora se omogućiti i integrirati dijeljenje primjera dobre prakse pri korištenju novih metoda i praktičnijih pristupa.

Pozivamo Europsku komisiju, ostale europske institucije i države članice da se u potpunosti uključe u obnovu okvira za LEADER/CLLD tijekom preoblikovanja okvira za ESI fondove za programsko razdoblje 2021.-2027.

Deklaracija je sastavljena primjenom participativnih metoda, tijekom dva dana radionica na konferenciji. Sudionici su dolazili iz Austrije, Belgije, Bugarske, Hrvatske, Češke, Danske, Estonije, Finske, Francuske, Gruzije, Njemačke, Grčke, Irske, Latvije, Litve, Moldavije, Nizozemske, Poljske, Portugala, Rumunjske, Slovačke, Slovenije, Španjolske, Švedske i Ujedinjene Kraljevine.

Dodatne informacije: **Kristiina Tammets**, predsjednica ELARD-a
ELARD Aisbl
Phone: +372 5340 9873
E-mail: kristiina.tammets@elard.eu ; www.elard.eu

(S engleskog prevela: Iva Šeler)